

Spotkanie z nauczycielami - skrypt

Przemoc jest zjawiskiem wynikającym z działania (lub zaniechania działania) człowieka, które charakteryzuje się czterema właściwościami (kryteria diagnostyczne):

- **1. Jest intencjonalna** (osoba, która ją stosuje zawsze zmierza do osiągnięcia jakiegoś celu),
- **2. Przyczynia się do naruszenia praw i dóbr drugiego człowieka,**
- **3. Powoduje szkody** (fizyczne i psychiczne),
- **4. W przemocy istnieje znacząca przewaga jednej ze stron nad drugą.**

Agresja to świadome i zamierzone działanie, mające na celu wyrządzenie komuś szeroko rozumianej szkody. Mówiąc o agresji, mamy dodatkowo na myśli relację między osobami o zbliżonych możliwościach fizycznych i psychicznych.

Rodzaje przemocy domowej:

1. Fizyczna
2. Psychiczna
3. Seksualna
4. Ekonomiczna
5. Cyberprzemoc

Rodzaje przemocy rówieśniczej:

1. Fizyczna
2. Psychiczna
3. Cyberprzemoc
4. Agresja relacyjna

PRZEMOC DOMOWA pozbawia dziecko wszystkich podstawowych potrzeb: **CIEPŁA, BEZPIECZEŃSTWA, MIŁOŚCI.**

Przemoc nie pozostaje bez wpływu na rozwój fizyczny i psychiczny dzieci. Doświadczanie przemocy może powodować szereg problemów natury fizycznej, psychicznej, jak i problemów dotyczących zachowania się dzieci oraz ich funkcjonowania wśród ludzi:

- efekty przemocy fizycznej : rany, otarcia, siniaki, złamania;
- udzielanie pomocy matce lub rodzeństwu, np. fizyczne zasłanianie przed sprawcą – co może powodować uszkodzenia fizyczne, okłamywanie sprawcy w celu chronienia innych członków rodziny;
- przedwczesna dojrzałość i poczucie odpowiedzialności niewspółmierne do wieku;
- agresja/złość skierowana do matki;
- wycofanie się z życia, zamknięcie we własnym świecie;
- poczucie winy, obwinianie się za prowokowanie sprawcy;
- przekonanie, że trzeba to trzymać w sekrecie;
- strach, lęk, brak poczucia bezpieczeństwa;
- ucieczki z domu;
- kłopoty z nauką;
- wagarowanie;
- trudności ze zrozumieniem swoich uczuć wobec rodziców – emocjonalne rozchwianie;
- poczucie rozgoryczenia;
- moczenie nocne (regres w rozwoju);
- koszmary senne;
- kłopoty ze snem;
- problemy z jedzeniem;
- samookaleczenia;

- **utrata wagi ciała;**
- **opóźnienia rozwojowe;**
- **depresja/przygnębienie;**
- **problemy z budowaniem zaufania wobec innych osób;**
- **niska samoocena;**
- **trudności z nawiązywaniem kontaktów z innymi lub nadmierna łatwość w ich nawiązywaniu.**

Dzieci doświadczają przemocy w dwojaki sposób: będąc **celem** ataków sprawcy lub będąc **świadkiem** ataku na osobę im bliską, osobę którą kochają. Nawet jeśli nie widzą bezpośrednio ataku przemocy - mogą słyszeć odgłosy świadczące o tym, że dzieje się coś złego, mogą słyszeć krzyki lub płacz matki.

Skutki przemocy uzależnione są od wieku rozwojowego dziecka:

- **Dzieci w wieku przedszkolnym:**

Dzieci w wieku przedszkolnym mają częściej objawy fizyczne, takie jak bóle brzucha, moczenie nocne, problemy ze snem. Małe dzieci mogą również wykazywać opóźnienia w rozwoju fizycznym i emocjonalnym.

- **Dzieci w wieku szkolnym:**

Dzieci takie mają problemy w szkole, m.in. cierpią na trudności w koncentracji, źle wypadają na lekcjach.

W przypadku starszych dzieci, które rozumieją więcej niż maluchy, przemoc wpływa na sposób ich zachowania. Często reagują wzmożoną złością, agresją, nierzadko wagarują.

- **Dzieci starsze i nastolatki:**

Częstą reakcją na przemoc MOGĄ być ucieczki z domu lub podejmowanie wszelkich starań by jak najmniej w nim przebywać. Nierzadko taką ucieczkę stanowią narkotyki lub alkohol. Nastolatki zaprzeczają temu, że coś złego dzieje się w ich domu, kłamią, że nic się nie stało. Fantazjują na temat innej rzeczywistości, w której one, żyją w bezpiecznym otoczeniu. Często, tak jak w przypadku młodszych dzieci, towarzyszą temu kłopoty z nauką. Próby samobójcze też są wynikiem ich przeżywania przemocy w domu. U nastolatków mogą się też pojawiać symptomy fizyczne, np. chwiejność nastroju, problemy z jedzeniem.

PROCEDURA „Niebieskie Karty”

Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez osoby, o których mowa w art. 9a ust. 11–11d (ustawa z 29.07.2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1249 ze zm.), w związku z uzasadnionym podejrzeniem stosowania przemocy domowej.

Wszczęcie procedury następuje z chwilą wypełnienia formularza „Niebieska Karta – A” w przypadku uzasadnionego podejrzenia stosowania przemocy domowej lub zgłoszenia dokonanego przez świadka przemocy domowej.

Formularz, „Niebieska Karta-A”, wypełniają osoby będące przedstawicielami podmiotów wymienionych w art. 9a ust. 11–11d ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej:

- 1) pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej,
- 2) funkcjonariusz Policji,
- 3) żołnierz Żandarmerii Wojskowej
- 4) inna osoba wskazana przez przełożonego osoby stosującej przemoc domową będącej żołnierzem pełniącym służbę wojskową lub jej przełożony,
- 5) pracownik socjalny specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej,
- 6) asystent rodziny,
- 7) nauczyciel wychowawca będący wychowawcą klasy lub nauczyciel znający sytuację domową małoletniego,
- 8) osoby wykonujące zawód medyczny, w tym lekarz, pielęgniarka, położna lub ratownik medyczny,
- 9) przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
- 10) pedagog, psycholog lub terapeuta, będący przedstawicielami policji, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, ochrony zdrowia, oświaty, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, organizacji pozarządowych.

Art. 9e [Właściwość miejscowa gminy]

1. Właściwość miejscową gminy do realizacji procedury „Niebieskie Kart” ustala się według zamieszkania osoby doznającej przemocy

Jeżeli wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” nie jest możliwe z powodu nieobecności pełnoletniej osoby doznającej przemocy domowej, jej stanu zdrowia lub ze względu na zagrożenie jej życia lub zdrowia, wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” następuje niezwłocznie po nawiązaniu bezpośredniego kontaktu z tą osobą lub po ustaniu przyczyny uniemożliwiającej jego wypełnienie.

Jeżeli istnieje podejrzenie, że osobą stosującą przemoc domową wobec pełnoletniej osoby nieporadnej, o której mowa w ust. 2, jest opiekun prawny lub faktyczny, działania w ramach procedury przeprowadza się w obecności osoby najbliższej, a w razie jej braku – w obecności innej osoby pełnoletniej przez nią wskazanej.

Jeżeli istnieje podejrzenie stosowania przemocy domowej wobec małoletniego, działania w ramach procedury przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego.

Jeżeli istnieje podejrzenie, że osobami stosującymi przemoc domową wobec małoletniego są rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni, działania w ramach procedury przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, z późn. zm.2), zwanej dalej „osobą najbliższą”, lub pełnoletniej osoby wskazanej przez małoletniego.

Osoba wszczynająca procedurę podejmuje działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej.

Po wypełnieniu formularza „Niebieska Karta – A” osobie doznającej przemocy domowej przekazuje się formularz „Niebieska Karta – B”

Jeżeli osobą doznającą przemocy domowej jest małoletni, formularz „Niebieska Karta – B” przekazuje się rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu, a w przypadkach lub osobie najbliższej lub pełnoletniej osobie wskazanej przez małoletniego.

Formularza „Niebieska Karta – B” nie przekazuje się osobie stosującej przemoc domową.

WAŻNE!:

- wypełnioną „Niebieska Karta - A” w ciągu 5 dni roboczych trzeba przekazać do właściwego Zespołu Interdyscyplinarnego - zgodnego z adresem zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej,

np. Jeśli dziecko uczęszcza do szkoły w Kielcach ale mieszka na terenie Gminy Nowiny, wówczas „Niebieska Karta-A” MUSI zostać przesłana do Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej w Nowinach.

- zmiana nazw na: osoba doznająca przemoc domową, osoba stosująca przemoc domową, przemoc domowa,
- małoletni świadek przemocy uznawany jest za osobę doznającą przemocy domowej,
- osobą stosującą przemoc domową jest osoba pełnoletnia, która dopuszcza się przemocy domowej - **osobie małoletniej, która jest osobą stosującą przemoc domową – nie zakładamy NK!**

KONIECZNIE PRZECZYTAJ:

https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2799_u.htm

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001870>

SEKCJA DS. REALIZACJI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” MOPR KIELCE
UL. WIŚNIOWA 6, KIELCE
TEL. 41 241-80-77

POLUB i OBSERWUJ NASZE SOCIAL MEDIA: <https://www.facebook.com/SOWKielce/>

SPECJALISTYCZNY OŚRODEK WSPARCIA DLA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ W KIELCACH
MOPR KIELCE
UL. KOŁĄTAJA 4
TEL. 41 368-18-67

21.12.2023

Grzegorz Wrona

Po kilku latach oczekiwania, uzgadniania, dyskusowania ostatecznie uchwalono, podpisano i opublikowano nowelizację ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Nowe przepisy wchodzi w życie w dniu 22 czerwca 2023 roku i stanowią największą zmianę treści ustawy od roku 2010, kiedy utworzono system zespołów interdyscyplinarnych.

Warto na początku zaznaczyć, że zmiana w zapisach znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która będzie obowiązywała od 22 czerwca 2023 roku, jest na tyle duża, że nawet hasłowe przedstawienie wszystkich zmian w formie, jaką jest artykuł, wydaje się niemożliwe. Skupię się zatem na rzeczach zasadniczych.

Jak bumerang powrócił pomysł zmiany nazwy przemocy z używanego od osiemnastu lat określenia przemoc w rodzinie na przemoc domową. W praktyce zmiana ta oznacza dwie rzeczy – zmianę wszelkiego rodzaju „etykiet” zawierających dotychczasową nazwę (szyldy, pieczątki, druki itd.) oraz powielenie nazwy używanej w Konwencji Stambulskiej. Będą zatem obowiązywały w polskim porządku prawnym dwie definicje przemocy domowej, jedna z Konwencji Stambulskiej i druga z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Nowe definicje

Poza zmianą nazwy ustawodawca zdecydował się zmodyfikować definicję przemocy, wprowadzając do niej kryterium przewagi, jaką musi mieć osoba stosująca przemoc nad osobą doznającą przemocy. Wyróżniono trzy rodzaje tej przewagi – fizyczna, psychiczna, ekonomiczna. Zatem nowe brzmienie definicji przemocy wymaga spełnienia czterech przesłanek: umyślności, naruszenia prawa, wystąpienia przewagi oraz skierowania przemocy wobec jednej lub kilku osób mieszczących się w definicji osób doznających przemocy.

Poza modyfikacją definicji przemocy domowej wprowadzono trzy nowe definicje: osoby doznającej przemocy domowej, osoby stosującej przemoc domową, świadka przemocy domowej. Wszystkie trzy były bardzo potrzebne i ich wprowadzenie porządkuje zarówno nazewnictwo, jak i zakres podmiotowy ustawy.

Definicja osoby doznającej przemocy domowej stanowi zamknięty katalog osób, które z uwagi na pokrewieństwo lub powinowactwo albo z uwagi na rodzaj relacji, znajdują się w kręgu osób doznających przemocy domowej. Nie ma przy tym znaczenia, czy osoba doznająca przemocy domowej zamieszkuje wspólnie z osobą stosującą przemoc domową oraz czy nadal te osoby pozostają w związku. Takie ujęcie definicji powinno zakończyć trwającą w Polsce dyskusję, czy osoby objęte procedurą NK muszą ze sobą mieszkać, czy nie.

Wprowadzenie definicji osoby stosującej przemoc domową ma przede wszystkim dwa skutki – ujednocila nazewnictwo (nieprawidłowym będzie użycie określenia sprawca przemocy) oraz wprowadza zasadę, że tylko **osoby pełnoletnie** mogą być uznane za osoby stosujące przemoc domową. W tym wypadku również dywagacje na temat tego, czy „dziecko” może być uznane za osobę stosującą przemoc, stają się bezprzedmiotowe.

Wprowadzenie definicji świadka przemocy domowej jako osoby, które posiada wiedzę na temat przemocy (bez względu na źródło tej wiedzy) będzie miało o tyle walor praktyczny, że jednocześnie ustawodawca wprowadza zasadę, że małoletni będący świadkiem przemocy z mocy prawa jest uznawany za osobę doznającą przemocy domowej. W konsekwencji każdy małoletni mający wiedzę o przemocy domowej został uznany za osobę doznającą przemocy domowej.

Indywidualny model pracy

Dotychczasowy model pracy z rodziną oparty był na idei pracy grupowej. Przedstawiciele co najmniej pięciu podmiotów mieli być zaangażowani w przeciwdziałanie przemocy w indywidualnych przypadkach. Przy czym osią tego modelu było spotkanie zarówno osoby doznającej przemocy, jak i osoby stosującej przemoc z grupą roboczą. Nowelizacja wprowadza znaczące odejście od tego modelu. Jako zasadę wprowadza się dwuosobowy model grupy diagnostyczno-pomocowej, którą tworzy pracownik socjalny i policjant. Już w tej dwuosobowej grupie obowiązuje podział zadań, zgodnie z którym z osobą doznającą przemocy domowej pracuje pracownik socjalny, a z osobą stosującą przemoc domową policjant. Grupa może być rozszerzona o przedstawicieli różnych zawodów lub podmiotów realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Jednocześnie oderwano byt grupy diagnostyczno-pomocowej od procedury NK. Zespół interdyscyplinarny może bowiem powołać grupę, pomimo że nie wszczęto procedury NK. Jednocześnie, jeżeli procedura NK była prowadzona, to jej zakończenie przez grupę nie kończy bytu grupy diagnostyczno-pomocowej, której członkowie przez dziewięć miesięcy od zakończenia procedury NK mają za zadanie monitorować sytuację osób uprzednio objętych procedurą. Ustawodawca nie sprecyzował, na czym monitoring ma polegać, zaznaczając jedynie, że monitoring ma się sprowadzać do analizy i oceny sytuacji osób uprzednio objętych procedurą NK. Zatem należy oczekiwać znaczących rozbieżności w podejściu do monitoringu przez poszczególne gminy.

Konsekwencją zmiany modelu pracy z osobami objętymi procedurą NK jest zrezygnowanie z planu pomocy rodzinie. W jego miejsce pracownik socjalny będzie konstruował plan pomocy dla osoby doznającej przemocy domowej. Tym samym zrealizowanie planu pomocy przestaje być przesłanką do zakończenia procedury NK.

Procedura „Niebieskie Karty”

Ustawodawca zdecydował się uporządkować kwestie kończenia procedury NK, wprowadzając w tym zakresie dwie nowe zasady. O zakończeniu procedury NK decyduje grupa diagnostyczno-pomocowa bez udziału przewodniczącego ZI. Jednocześnie podstawy prawne zakończenia procedury NK przeniesiono do ustawy (do tej pory były w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie procedury NK) i ich spełnienie nie jest uzależnione od realizacji planu pomocy (jak już wyżej wspomniano).

Poza przesłankami zakończenia procedury NK ustawodawca zdecydował się uporządkować kwestię właściwości miejscowej gmin poprzez wprowadzenie dwóch nowych zasad. Pierwsza z nich stanowi, że właściwą do prowadzenia procedury NK jest gmina miejsca zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej. Brak tego zapisu w dotychczasowych regulacjach bardzo utrudniał określanie właściwości miejscowej gminy. Druga zasada nadaje uprawnienia wojewodzie do wskazania gminy właściwej w sytuacji, gdy realizacja procedury NK w gminie miejsca zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej napotykałaby na trudności formalne.

Bardziej szczegółowe kwestie dotyczące procedury NK wymagają doprecyzowania w rozporządzeniu Rady Ministrów, którego projekt jest obecnie przedmiotem prac legislacyjnych.

Osoby stosujące przemoc domową

W celu umożliwienia udziału zdecydowanie większej niż obecnie grupie osób stosujących przemoc domową w szeroko rozumianym oddziaływaniu psychologicznym i/lub edukacyjnym przewidziano nowe uprawnienia dla zespołów interdyscyplinarnych. Warto podkreślić, że w dalszym ciągu zasadą, a tym samym punktem wyjścia, jest dobrowolny udział osoby stosującej przemoc domową w oddziaływaniu psychologicznym. Do takiego udziału należy OSPD motywować. Dodatkową motywacją może być również wprowadzenie obowiązku uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych w sytuacji, kiedy zespół interdyscyplinarny zdecyduje o skierowaniu OSPD do takiego programu. Niepoddanie się procedurze może oznaczać dla OSPD narażenie się na odpowiedzialność za wykroczenie z art. 66c Kodeksu wykroczeń, zagrożone karą grzywny lub ograniczenia wolności. Oczywiście nie będzie podlegała odpowiedzialności z art. 66c k.w. osoba, która dobrowolnie zgłosi się do programu, co ma być dodatkowym elementem motywującym.

Poza wskazaną procedurą ustawodawca przewidział jeszcze jeden element, który może zmotywować OSPD do uczestniczenia w oddziaływaniu psychologicznym lub edukacyjnym. W sytuacji, w której sąd rejonowy w trybie art. 11a i art. 11aa ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej nałoży na OSPD nakazy lub/i zakazy, o których mowa w tych przepisach (nakaz opuszczenia miejsca zamieszkania, zakaz zbliżania się do miejsca zamieszkania, zakaz zbliżania się do ODPD, zakaz kontaktu z ODPD, zakaz przebywania w określonych miejscach), a OSPD złoży wniosek o uchylenie tych nakazów/zakazów, sąd będzie uwzględniał fakt, czy OSPD uczestniczyła w programach dla OSPD lub innych formach oddziaływania psychologicznego. Przykładowo, jeżeli OSPD otrzyma zakaz przebywania w szkole, w której uczy się małoletni uznany za ODPD, to zmiana tego zakazu będzie uzależniona od tego, czy OSPD poddała się prawem przewidzianej formie oddziaływania psychologicznego.

Zmiany administracyjne

Konsekwencją techniczną wprowadzenia nowych regulacji jest konieczność podjęcia przez gminy nowych uchwał dotyczących powoływania i odwoływania członków zespołów interdyscyplinarnych, a w konsekwencji **powołanie nowego zespołu interdyscyplinarnego**. Ustawodawca przewidział w tym zakresie termin trzech miesięcy, liczony od wejścia w życie nowych przepisów, a zatem od 22 czerwca 2023 roku. Nowy zespół obowiązany będzie do

opracowania i uchwalenia regulaminu określającego szczegóły jego pracy, a także sposób powoływania grup diagnostyczno-pomocowych. Członkowie nowego zespołu interdyscyplinarnego będą obowiązani uczestniczyć w szkoleniu zorganizowanym przez samorząd województwa w terminie dwunastu miesięcy od powołania ich w skład zespołu. Udział w szkoleniach przewidziano również dla członków grup diagnostyczno-pomocowych. W celu usprawnienia pracy zespołu interdyscyplinarnego przewidziano możliwość powołania zastępcy przewodniczącego zespołu posiadającego tożsame z przewodniczącym uprawnienia. Wyzwaniem dla zespołów będzie opanowanie obiegu dokumentów związanych z kierowaniem OSPD do programów, kierowanie zawiadomień o możliwości popełnienia wykroczenia przez OSPD w przypadkach uchybień w realizacji udziału w programach, a także rozpatrywania skarg w trybie KPA na członków grup diagnostyczno-pomocowych. Pomimo braku uprawnień kontrolnych na zespół nałożono również konieczność monitorowania prac grup diagnostyczno-pomocowych, w tym realizacji procedury NK.

Zmiany w ustawie o Policji oraz w Kodeksie Postępowania Cywilnego

W ramach prac legislacyjnych poza zmianą w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej uchwalono również zmianę dotyczącą nakazów ochrony. Dotychczasowy model pozwalający Policji, Żandarmerii Wojskowej oraz sądowi powszechnemu usunąć sprawcę z miejsca zamieszkania oraz zakazać zbliżania się do miejsca zamieszkania zostaje poszerzony o trzy nowe możliwości: zakaz kontaktu z ODPD, zakaz zbliżania się do OSPD oraz zakaz przebywania w określonych miejscach takich jak szkoła, ośrodek sportu. Miejsce pracy i inne. Nowe nakazy ochrony mogą być nakładane przez Policję i ŻW na okres 14 dni, a przez sąd bezterminowo. W tym zakresie nowe przepisy wchodzi w życie od **15 sierpnia 2023** roku i wiążą się z koniecznością wydania nowych aktów wykonawczych, uwzględniających możliwość zastosowania trzech nowych zakazów.

Na szczególną uwagę zasługuje zmiana w art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej (bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia dziecka w związku z przemocą domową), w którego ust. 1 odnoszącym się do zadań pracownika socjalnego odnośnie do dziecka wyraz „odbiera” zastąpiono **„zapewnia ochronę”**, co pozwala odstąpić od wieloletniej stygmatyzacji roli pracownika socjalnego, którego zadaniem jest ochrona dziecka, a nie jego odbieranie. Ten pozytywny kierunek zmian języka ustawy być może w przyszłości spowoduje, że programy korekcyjno-edukacyjne i psychologiczno-terapeutyczne przestaną być nazywane programami dla osób stosujących przemoc domową.

